

na kateri je narisana načrt rimskega mesta pod Septimijem Severom. Sredi vrta žuborita dve klasični fontani; na eni je znana podoba konja, ki ga je naskočil lev, da ga raztrga; Michelangelo je stal pred to skupino in občudoval lepo delo antike. Ob desni je zidovje palače Caffarelli, in spodaj iz vznožja zida gleda odlomek ogromnega stebra iz penteliškega marmorja — to je edini ostanek Jupitrovega templja.

Žalostna mu usoda! Ali bi bil verjel stari Rimljan, da bo na tistem mestu, odkoder je vladal Jupiter

ves svet, nekdanj stala pisarna, v kateri bodo na papirju škripala peresa severnih barbarov, ki so jih tolikokrat vodili Rimljani zvezane v svojih triumfih in se v cirku čudili njihovim divjim bradam? In vendar je tako! Barbar je lastnik svetišča. Tam je danes prusko poslaništvo — nemški birokrati zdehajo ob pisalnih mizah na kraju, kjer so nekdanj imperatorji pokladali zlate vence v naročje očetu Jupitru!

Tako se časi izpreminjajo.

(Dalje.)

Književnost.

Ivan Cankar: **Hlapec Jernej in njegova pravica**. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1907. Str 96. — Cankar rešuje v tej povesti problem lastninske pravice — po svoje. Hlapec Jernej je bil štirideset let pri hiši. Gospodar umre, in hlapec Jernej je prepričan, da je zdaj posestvo njegovo, kajti „štirideset let je robotal, da bi postavil dom, s svojim potom je pognojil polje in senožet“. Po postavi pa podeduje po očetu sin; hlapcu to ne gre v glavo, in zato mora od hiše. On si gre pravice iskat — in v tem je tendenca Cankarjeva, ki hoče dokazati, da je ves družabni red krivičen in nič vreden. Od instance do instance pošilja ubogega kratkoumnega Jerneja. Pri županu ne opravi nič. Kmetje v krčmi razsodijo: „Človeška postava je in božja zapoved, da hlapec ubogaj svojega gospodarja: Ampak tudi je postava, nikjer zapisana, povsod veljavna, in tudi je Kristusov ukaz, da ne ženi gospodar hlapca od hiše, kadar ti je doslužil in je star in nadložen. Ti Jernej pa pojdi sam, pa mu razloži in se te bo usmili“. Jernej pa vzroji: „Nič na vrata usmiljenja, na vrata pravice trkam, da se mi odpró nastejaj“.

In je šel pravice iskat, ne usmiljenja. Zbere plačavce ne cesti in jim pripoveduje svojo pravdo. Ti ga imajo za norca in mečejo kamenje vanj. Zdaj pa poveže Jernej svojo culo in gre po svetu, da najde svojo pravico.

Potrka pri okrajnem sodišču in razloži svojo zadevo: „Pravico meni, drugim ne krivice — to je pravda po božji volji!“ Sodnik in pisar se mu smejeta. Sluga spravi Jerneja čez stopnjice. „Razbojniki, razbojniki! Na kraj pravice — proklet je ta kraj, zavetišče krivičnih pravi in krivih priseg!“ In sluga pahne Jerneja čez prag.

Šel je v Ljubljano k deželnemu sodišču. „Veliko mesto je Ljubljana. Hiše so visoke, stoje po vrsti, druga tik druge, nič plotov ni vmes. Vse ceste so polne ljudi, vsak dan velika maša in procesija. Duhovnikov je toliko, da bi držal človek klobuk kar v roki. Od jutra do večera zvoni in potrkava. Kakor po semnju hodi človek, ne ve, kam bi pogledal, kako bi se prestopil in koga bi vprašal.“

Cankar pelje hlapca Jerneja v sodno palačo. „Iskal je pravičnih sodnikov, pa so ga zalotili razbojniki.“ „Čigava je jablan: ali tistega, ki jo je zasadil, ali ti-

stega, ki jo je otrešel?“ — Pa so razsodili: „Le vrnite se, vrnite se na Betajново k svojemu gospodarju, ki je trd in krivičen in mu recite: Spoznaj krivico, bodi usmiljen!“

Pa je vprašal Jernej: „Kaj je Bog ukazal? Odprite bukve! Moje delo je v zemljo zakopano... kje je pravično povračilo?“ — In so mu rekli: „Ne prerekajte se s pravico, kakor je; ljudje so jo ustvarili, ljudje so ji dali silo in oblast. Kader vas biča, upognite hrbet in zaupajte v Boga; če izpremeni obraz, da bi je človek ne razločil od krivice, obrnite se stran in ne iščite opravka z njo! Tako premislite pa pojdite z Bogom!“

„Razbojniki, razbojniki, razbojniki!“

„Takrat pa se je zgodila krivica, kakor je svet še ni doživel... Gledali so osorno... odpeljali so ga... odprli so duri in so jih zaklenili za Jernejem... okno je bilo omreženo...“

Jernej je bil zaprt s potepuhi. Pa so prišli in ga gonili, „kakor nekoč Gospoda od velikega duhovna do velikega duhovna, od sodnika do sodnika“... „devet dni je romal od krivice do krivice“, in nazadnje so mu rekli: „Zdaj hodite z Bogom in se ne prikažite več!“ In ker ni dobro slišal, so mu rekli še enkrat: „Le brž se okreni, ne prerekaj se s pravico, in hvali Boga, če umrješ na krščanski postelji namesto med norci, kamor sodiš!“

„Mimo cerkve sem šel k maši, pa sem zašel med neverne razbojnike... Namestu da bi šel k studentu, sem šel pit k razbrozgani luži.“

In je zadel culo in se je napotil do cesarja. Blagoslovi, Bog, to poslednjo pot; v tvoje roke polagam svojo pravico“...

„Neskončno mesto, do nebes bučeče, v vseh nerazumljivih jezikih govoreče — sam strašni Babilon! kam bi se skril človek, kam bi pobegnil?“...

„Kam?“

„K cesarju me vodite, naravnost k njemu, da bo hitro opravljeno!“ Pa so mu na Dunaju „vzeli culo in škornje in palico, tudi kamižolo so pretipali in preobrnili in so vzeli nož in denar: nato so ga vodili iz hiše in ga posadili v čuden voz, ki je bil zaprt na vseh straneh, kakor ječa na kolesih“...

„Pravice sem jih prosil, pa so me pahnili med tatove in hudodelce...“

Pa so mu dali zopet nazaj culo, škornje in palico in nož in denar . . . „Kam, ljudje božji?“ — Nič niso povedali, le vozili so se . . . „O, človek krščanski, kakšen kraj je to?“

Bila je domača vas, kamor so ga poslali nazaj po odgonu. In tu je stopil hlapec Jernej pred zadnjo in najvišjo instanco.

„Odprite pismo, gospod župnik, ki ste njegov služabnik, razsodite mojo pravdo po njegovi pravici: ali je Bog na moji strani, ali na strani biričev in krivičnih sodnikov!“

„Ukloni se, Jernej, tudi krivici se ukloni; Bog bo sodil.“

„Ali je pravica, ali je ni? Ali je Bog, ali ni Boga?“ . . .

in sicer individualno delo posameznika. On ne prizna dela rodbine in socialnega pomena stalne rodbinske posesti, na kateri se snuje ves ostali gospodarski in družabni ustroj tako, da se brez težkih, neštete posameznike oškodujočih katastrof ne more izpodmakniti tekom stoletij nastali temelj. Cankarjev hlapec Jernej ni socialist, ampak je pravi individualist. Pa pozitivna stran itak pri Cankarju ne igra nobene vloge; negativna kritika in satira mu je glavna stvar in sentimentalno slikanje čuvstvovanja in mišljenja njegovih čudakov.

Dr. E. Lampe.

Pouk v igranju na citrah. Sestavil Fran Sal. Koželjski. IV. zvezek. Založil L. Schwentner. — Pohvalno smo že priporočili prve tri zvezke te citarske

MINISTRSKI PREDSEDNIK BARON BECK PREDLOŽI AVSTRIJSKEMU DRŽAVNEMU ZBORU
NAGODBENO PREDLOGO

Prikazal se je petelin na Sitarjevi strehi. Hlapec Jernej si je naredil pravico. Prižgal si je pipo na goreči hiši, ki mu je ni prisodila človeška pravica.

„Jernej je zapalil! . . . Bijte! . . . V ogenj ž njim!“ Prijeli so ga, krvavega, ožganega, zamahnili so trikrat ž njim in visoko so prasknile iskre iz plamena . . .

— — — — —
Ali je Cankar res socialni demokrat? Težki problem lastninske pravice je v obliki utopične satire razvil, a ga ni rešil. Ves družabni red s podedovalno pravico, s sedanjimi sodišči in postavami je obsodil kot krivico in nasilstvo. A tudi v njegovem hlapcu Jerneju tli želja po lastnini, po zemljiški posesti, ki je podlaga sedanjemu družabnemu redu in ki izvira neposredno iz potreb in lastnosti človeške narave. Dokazati hoče, da ne more biti vzrok lasti podedovanje, ampak da ustvari upravičeno last samo delo,

šole. Četrty zvezek nadaljuje pouk: Vezanje glasov, soglasne vaje, deljeno spremljevanje, flageoletni glasovi in razne glasbene olupšave, tresenje, odmev, staccato, tremolo, dvoprstno igranje, sinkope, legato, pizzicato, tipanje spremnih in basnih strun, arpeggio, kadence. Ker je porabil g. Koželjski za vaje edino le slovenske napeve, je ta šola tem več vredna in bo glasbenim diletantom, ki ljubijo doma melodiozno prijetno in mirno glasbo, jako ugajala.

V „Leposlovni knjižnici“ so izšla sledeča dela: 1. zvezek: Bourget, Razporoka, Roman. K 2.—, elegantna vezava K 3.—. 2. zvezek: Turgenjev, Stepni kralj Lear. Povest. — Stepnjak, Hiša ob Volgi. K 1:20, eleg. vez. K 2:20. 3. zvezek: Prus (Alex Glowacki), Straža. Povest. K 2:40, eleg. vez. K 3:40. 4. zvezek: Dostojevski-Levstik, Ponižani in razžaljeni. Roman. K 3.—, eleg. vez. K 4:20.